

VÁZLATOK JEVTUSENKÓ PÁLYAKEZDŐ KÖLTŐI PORTRÉJÁHOZ

DR. HEKLI JÓZSEF

(Közlésre érkezett: 1973. december 15.)

A szovjet líra nagy megújulásának kezdetét a sokszínű, szókimondó fiatal poétanemzedék fellépése jelzi. Az összes műfaj közül a líra — amely egy kissé mindig az irodalom rohamcsapata is — tűnt a legalkalmasabbnak arra, hogy a merev, dogmatikus világ oldódása után friss, bátor hanggal azonnal és frappánsan szóljon, bíráljon és ösztönözzön, ítéljen és kezdeményezzen. A tehetséges ifjú költők egész sora lépett az irodalomba, s a köztük levő ízlés- és felfogásbeli különbségek ellenére is a legfontosabban egyetértettek; őszintén, bátran írni mindenről, igaz szókimondással leleplezni a rosszat, s féltve óvni azt, ami előremutat, új korszakot nyit. Ily módon egy bizonyos időre a költészet vette át a vezetőszerepet a szovjet irodalomban.

„A változó politikai helyzet és a változó tömegigény először a lírában hozott frontáttörésszerű újulást. A torló hullámok közül, amelyek szinte rajokban dobták fel a fiatal írókat és költőket — hol ‚hatvanasok‘, hol ‚harminckettesek‘, hol meg ‚negyedik nemzedék‘ néven emlegették az újakat —, Jevtusenko nevét vágta először magasba a hír. A fiatal poéta azt az ujjongó-haragos felszabadulás-élményt fejezte ki zabolátlan erővel, amely a dogmatikus esztétika abroncsainak töredezésével vált osztályrészévé az új irodalomnak. Széles és feszélyezetlen költő-geisztusai, ki-ki-eresztett, kiáltó hangja sok olvasóját és hallgatóját — az utóbbiakat még inkább! — Majakovszkijra emlékeztette. Az is a hajdani nagy „rikkancs-agitátort” juttatta az emberek eszébe, hogy a fiatal énekes nyers magabízással nyúlt kényesnek tudott verstárgyakhoz, s olykor ösztönös biztonsággal talált bele a tömegindulatok sűrűjébe. Első viharos hatásait olyan versekkel aratta, amelyek témában, hangban azt a benyomást keltették, mintha valami tilalmasat kiáltanának világgá” [1]. Kétségtelen tény, hogy Jevtusenko merészen vagdalkozó költeményei, szellemesre élezett megnyilatkozásai, minden tekintetben szokatlan fellépései fergeteges viták alapjául szolgáltak az 50-es évek közepétől kezdve. Számátalan cikket írtak róla, s irodalmi szaktekintélyek éppúgy véleményt nyilvánítottak, mint széplelkű laikusok.

Mikor az ifjú lírikusok köre jobban kiszélesedett, az egykori kritikusok is sok mindent kezdtek másképp látni. Hiszen Jevtusenkoval egy táborban fiatal költők, kitűnő tehetségek sokasága sorakozott fel, mint Robert

Rozsgyesztvenszkij, a jeszenyini minták nyomdokain induló költőpalánta, Andrej Vozneszenszkij, aki a technika és a humán tudományok szintézisével kísérletezett néha bizarrnak ható verseiben, vagy Bella Ahmadulina — Jevtusenkö egykori felesége —, aki a lágyabb, érzelmesebb megfogalmazások hívének mutatkozott. Korántsem teljes a névsor, csupán a legközismertebb és legnépszerűbb nevek közül soroltunk fel néhányat. Hasonló megújulási folyamat — a lírával szinte párhuzamos — kezdődött a prózában is. A különféle szerkesztésmóddal kísérletező Vlagyimir Tyendrjakov, a lírai hajlamú novellista Jurij Kazakov, az orvosból íróvá „avanzsált” Vaszilij Akszjonov s mások a költőkkel együtt és egyszerre léptek elő az ismeretlenség homályából, s a nagy közös cél megvalósításáért szálltak síkra; a valóság kendőzetlen ábrázolásáért és egy újfajta, lakozásmentes művészet megteremtéséért.

I.

Jevgenyij Jevtusenkö neve szinte már az egész világon ismert volt, mikor 1962 szeptemberében a Voproszi literaturi című folyóirat több kérdést intézett a költőhöz. Többek között az egyik így hangzott: „Milyen élettapasztalat előzte meg az ön irodalmi tevékenységét?” A válasz így hangzott: „Akkoriban úgy tűnt nekem, hogy van bizonyos élettapasztalatom. Első könyvem a Jövendő felderítői, amely tartalmának megfelelően égszínkék borítólappal jelent meg, éppen ezzel az önhittséggel volt tele. Az igazi élettapasztalat azonban később jött meg, amikor az élettől kaptam az első leckét: a szenvedést, az önmagamban való kételkedést, amikor sok emberben csalódtam. De az érettség azt is jelenti, hogy képesek vagyunk meglátni az emberekben a jót is, és harcolunk is ezért a jóért. És ezért maradtam én optimista. De az én optimizmusom most már nem égszínkék vagy rózsaszín. Az összes létező színek benne vannak, beleértve a feketét is. Ezért azt kell mondanom, hogy az én igazi élettapasztalatom nem előzte meg irodalmi munkásságomat, hanem egy kissé lemaradt mögöttem.”

Ezek őszinte, világos szavak, amelyeket nem szabad szem elől tévesztetni a költőről való véleményformáláskor. Jevtusenkö első zsenyéinek megjelenése óta immár több mint két évtized telt el, s azóta a több szempontból is stílust és hangot változtató kitűnő költő neve gyakran megjelent a szovjet és külföldi sajtó hasábjain. Annak idején hozzánk csak a letompított foszlányok jutottak el a Jevtusenkö körüli heves vitákból, mégis nálunk is óriási érdeklődés nyilvánult meg minden egyes hozzáférhető költeménye iránt. Fényesen bizonyítja mindezt az a tény is, hogy akkoriban a Mai orosz líra című kötet napok alatt elfogyott.

Alkalmasint az utóbbi évek szovjet irodalmában alig volt mintaszemből annyi példája annak, hogy az olvasók felismerése néha mennyire megelőzi a kritika elismerését. Neve körül hosszú évekig alig halkultak a heves viták, százezres példányszámban kiadott könyveit azonnal szétkapkodták — ez a költészet történetében nem mindennapos dolog —, szavalóestjein pedig egymás hegyén hátán álltak az emberek.

A szkeptikusoknak — szép számmal voltak — ez a hallatlan siker paradoxnak tűnt. Egyesek a körülmények véletlen összejátszásában, az irodalmi dicsőség szeszélyességében látták az okát. Mások, a fiatal olvasók igénytelenségére hivatkoztak, akiknek tetszett Jevtusenko korai szerelmi lírájának bátor hangvétele és bizonyos pikantériája. Ismét mások a kritikusokat okolták, akik — szerintük — állandó támadásaikkal éppen ők alakították ki a költő személye körül a „botrány” atmoszféráját. Ennél jobb reklámot pedig elképzelni sem lehet, hiszen a közönség tudja, hogy amit nagyon „lehúznak”, az legalábbis figyelemre méltó. Jevtusenko költészetének és viselkedésének árnyoldalait sokszor azzal magyarázták, hogy túlságosan ifjú mint ember és költő is, de az ifjúságnak ez a díszítő-mentő jelzője — sajnos — hamar devalválódik, de egyéb okokból sem fogadható el feltétel nélkül ez az érvelés. Hiszen Puskin már harmincon innen klasszikusnak számított.

Nyilvánvaló, hogy mindegyik véleményben van egy kis igazság. Ez a szenvedélyes érdeklődés — olvasók és kritikusok részéről egyaránt — már magában véve is nagyon jelentős. Akárhogy is értékeljük Jevtusenko korai líráját, el kell ismerni, hogy az irodalmi és társadalmi aktivitás ilyen foka megérdemli a komolyabb elemzést. Hiszen Majakovszkij óta költőről még aligha vitáztak ennyit a szovjet irodalom történetében.

Jevtusenko sikerét nem magyarázza és nem magyarázhatja meg a divatra való utalás sem. De bárhogy is legyen, a költő „divatja” mindig másodlagos jelenség, ezt megelőzi valami lényegesebb és mélyebb, jelen esetben az, hogy a költő megértette a társadalmi organizmus valamelyik fontos idegét. S a fiatal tehetség többségében éppen a főidegekre tapintott korszerű lírájában.

Az ifjú poéta világosan a majakovszkiji hagyományokhoz csatlakozik, bátor harsánysága, harcos-veretű kiállása, közösségi élményekből táplálkozó verstémái, verselési technikája mind erre utalnak. Természetesen ez a szembeütő kapcsolat nem valami szimpla epigon jelenség. Majakovszkijhoz való szenvedélyes ragaszkodását maga a költő is őszintén hangoztatta. A költészet forradalmárában legkitűnőbb mesterét és példaképét tiszteli. De nem egyszer kifejezésre juttatta azt is, hogy Majakovszkij mellett Blok, Jeszenyin és Paszternák művészetéből is sokat merített. Mindezek ellenére néhány év alatt Jevtusenko teljesen önálló egyéniség lett.

Költői pályájának kezdetét az 1952-es évvel szokás megjelölni, amikor is megjelent első verskötete A jövődő felderítői (Разведчики грядущего) címmel. Ekkor még csak 19 éves. Első könyvéről később önironikusan azt mondta: „azürkék volt, akár a címlapja”. Valójában poéta sorsa jóval előbből datálódik. Alig 15 éves, mikor a Szovjetszkij Szport alkalmi házi költője lesz. Erről így ír önéletrajzában: „Már régóta készülődtem, hogy egyszer elmegyek a Szovjetszkij Szport szerkesztőjéhez a verseimmel, az volt az egyetlen lap, ahová eddig nem küldözgettem a költeményeimet.

Egyszer meccs után be is állítottam hozzájuk a kifakult kék labdarúgómezemben, az ócska flanellnadrágomban, a szétgyötört tornacipőmben. Kezemben egy verset szorongattam, maró iróniával, a szovjet meg az amerikai atléták morálját állítottam benne szembe à la Majakovszkij.

Az irodalmi rovat vezetője, Taraszov elolvasta a verset, aztán elkérte valamennyi költeményemet, végül újra visszatért az elsőre; a Kétfajta sport-ra: — ez a legrosszabb az egészből, de ez nekünk való...

És ráírta a régóta áhított varázsszót: „Szedésre”. És már ment is vele. Még visszaszólt: — Csak aztán nehogy a fejébe vegye, hogy olyan fene jók a versei. Egy-két erős sor akad bennük itt, meg ott” [2].

Ezek a gyerekfejjel írt versek — bár sokszor természetyszerűleg összezecsapottnak, primitívnek hatottak — arról tanúskodtak, hogy a költőiség bizonyos jegyei már megtalálhatók voltak Jevtusenkóban. Első kötetét gyors egymásutánban újabbak követték, mint a A harmadik hó (Третий снег 1955), Ígéret (Обещание 1957), Különböző évek versei (Стихи разных лет 1959), Íj és lant (Лук и лира 1959), Alma (Яблоко 1960), Integető (Взмах руки 1962), Gyengédség (Нежность 1962), Postahájó (Катер связи 1966), hogy csak a legismertebb szovjet kiadások közül említsünk néhányat.

A magyar nyelvű válogatások közül — amelyek az említett kiadványok alapján készültek — a Rakéták és szekerek (1963) a legnépszerűbb.

A bátor, szókimondó költő aztán hirtelen felfedezi a kimondott szó varázsát. 1955-ben, az első Költészet Napján több százan biztatták a könyvesboltban dedikáló poétákat: „Jöjjenek ki!” Jevtusenkó rögtön vállalkozott, s a könyvüzlet előtt elszavalta egyik költeményét, s ezzel kezdetét vette költői-színészi pályafutása. Először csak hazájában lépett fel, később számos országban csillogtatta költői-előadói képességeit. Nem egyszer tízezres hallgatóságot bűvölt el merészen szárnyaló hangjával. 1961-ben több mint kétszázszor állt közönség elé. A kettős művészi tehetsége ugyancsak Majakovszkijjal rokonítja.

E rövid kitérő után, visszatérve Jevtusenkó korai lírájának elemzéséhez, feltétlenül hangsúlyozni kell, hogy költészete minden nyilvánvaló gyengéjével együtt törvényszerű jelenség volt. Irodalmi szárnypróbálgatása egybeesett a lenini normák újjászületésének korszakával. Neki nem jelentett problémát a múlttól való búcsúzás, a múltnak az átértékelése. Éppen ezért nem véletlen, hogy éppen Jevtusenkó lírájában — amint kor- és sorstársaiéban is — fejeződött ki a legszemléletesebben a dogmatikus gondolkodás és az előítéletek elleni harc. Innen adódik ifjúi heve, bátorsága, olthatatlan szomja, amely egész irodalmi tevékenységét jellemzi. És ez a forrása annak is, hogy megveti az álszenteskedést és a képmutatás minden fajtáját. Ha politikai állásfoglalásában olykor téved is, segíteni akaró őszintesége nem vitatható.

Egyik legkiválóbb korai versében — amelynek első sora egyúttal címül is szolgál — a költészetet találóan csatához hasonlítja, amelyben nincs pardon, s neki és ifjú költőtársainak a harcot vállalni kell.

A költészet
 nem békés katedrális,
 küzdelem az,
 hol nincs kegyelem.
 Telistele van titkos hadicsellel. —
 S ha küzdelem,
 hát legyen küzdelem!
 A költő
 harcos:
 jogos minden tette,
 ha igazságért
 tűzbe-füstbe megy.

(Tellér Gyula fordítása)

Jevtusenkö belevetette magát az élet és a művészet megújhódásáért vívott harcba. Amikor a XX. kongresszus napjaiban megjelent a „Nemzedékem színe-virága” című verse, sokan úgy fogadták, mint szokásos költői deklarációt, amelyből sem előbb, sem utóbb nem volt hiány. De most visszapillantva, el kell ismerni, hogy Jevtusenkónak joga volt ilyen sorokhoz:

Éljen a bátrak haragja!
 Éljen az új diadal!
 Induljunk együtt támadásra,
 ne rám pazarold a dühöd.
 Nemzedékem színe-virága,
 hadd legyek én a te kürtösöd!

(Orbán Ottó fordítása)

A megújhódás folyamata olykor lassúnak tűnt a költő számára. A fiatal poétát felháborította az itt-ott tapasztalható tétovaság és lassúság, s ez lírájában olykor szélsőségekhez vezetett. Néha a felszálló por eltakarta a szeme elől a horizontot.

Fiataalkori versei közül kiemelkedik a Hogy, hogynem érzem című, amely feltétlen őszinteségével, a jövő kérdésének határozott felvetésével igen népszerűvé tette Jevtusenkót az ifjúság körében. Így ír:

Ó kortársam,
 igaz barátom!
 Sorsod rejti
 a sorsomat.
 Legyünk őszinték s nyavalyánkról
 mondjunk hát végre igazat!
 Minden bajunkat elkiáltva,
 hogy hallja más, halljuk magunk:
 hogyan nem tudunk élni már ma,
 és élni hogyan akarunk.

(Orbán Ottó fordítása)

Kissé ars poetica-nak is felfogható a Beszélgetés egy amerikai íróval című verse, amelyben a költő művészi szándékairól és céljairól vall. A költeményben túlzottnak tartja a neve elé sokak által „epiteton ornans”-ként odaítélt bátor jelzőt, hiszen ő csak a felfújt nagyságokat nevette ki, az igazat hangszórózta nyíltan, a becsületes embert védelmezte. Ez még nem bátorság, hanem becsületbeli kötelesség. Reméli, hogy a későbbi nemzedék lecsitulva a jelen viharából, majd megérti, hogy szavai őszinte, emberi megnyilatkozások voltak.

Nem ingattam meg semmiféle alapkövet, nem
de a hamis énekest
s a felfújt nagyságokat kinevettem.

Majd így folytatja:

Írtam — ez minden!
Feljelentéseket nem írtam
Amit gondoltam, legtöbbször kimondtam nyíltan
Igen
a becsületes embert védelmembe vettem
s támadtam a kontárt
ki felcsapott írónak —
Dehát ez, általában kötelesség.

(Képes Géza fordítása)

Természetesen nem volt könnyű tájékozódni az eseményekben, főleg kellő tapasztalat és előkészítés nélkül. Az élet sokkal bonyolultabb és elmentmondásosabb volt, mint ahogy az első pillanatban tűnt. És az emberek szintén. Nincs abban semmi különös, hogy Jevtusenkö érzései ebben az időben még kuszák és zűrzavarosak. Sok mindent még nem értett, és sok mindent, ami a múltból örökösen maradt, már nem fogadott el.

Nyíltan megszegte az irodalmi illem megszokott szabályait. Ott, ahol általános igazságokat illet volna mondani és megkövült erkölcsnemesítő oktató szentenciákat, ő kétségeit, habozását, olykor felháborodását és csodálkozását fejezte ki. Ott, ahol mások egyöntetűségükkel és jámborságukkal dicsekedtek, ő sietett beismerni lelki tökéletlenségeit, morális hibáit és gyengeségeit.

A közös nagy ügyért, a szebb, boldogabb holnapért azonban bátran felemelte hangját, félelem nélkül harsogta igazát műveiben, többek között az Alku nélkül című költeményében is.

Nem bánt, ha sorsom szűkös, s mások
pisszegnek:
„Jobb lesz, fogd a szád . . .”
És csak a nagy ügyért kiáltok,
nem apróságok gondja rág.
Önön erőm megrészesít. A
felfújt nagyokon nevetek.
Erőm erősítem — a titka:
nem titkolom gyengéimet.

(Maróti Lajos fordítása)

Jevtusenko jópárszor vallott önmagáról, érdekes néhány mondatát egymás mellé tenni. Ilyeneket ír: „Mellékutcában ballagok és hallgatok és rettenetesen szeretnék bízni önmagamban.” „Erős leszek, erős” — biztosít bennünket és méginkább saját magát. Gyakran kétségek mardossák:

„És annyi minden összekeveredett bennem...” „Félénk vagyok és szemtelen, gonosz és jó.” Máskor megittasul ifjúságától és energiájától, de ezeket a percek felváltják az önmegvetés pillanatai, az őszintétlenség, kacérság, dicsekvés beismerése: „Nem szeretve, szándékosan hideg voltál — és hideg voltál szándékosan, bár szeretté.”

Hát igen, érdekes jellem jelent meg a szovjet lírában. Jevtusenko a maga módján fellázadt nemzedékének túl szép ábrázolása, lakkozása, édeskésé tétele ellen. Talán mindez elementáris és a szovjet költészet számára nem is haszontalan költői reakció, amelyet éppen a más költők „mintagyereksége”, „jófiúsága” váltott ki.

Ilyen állásfoglalást nem lehet egyszerűen az életkor és a jellem sajátosságának tekinteni. Ebben az állásfoglalásban benne van az idők jele és az új szovjet nemzedék vonásai. És Jevtusenko sikerét jórészt ugyanabban kell keresni, amelyben lírájának hiányosságai is gyökereznek: abban a nem mindig igazolt őszinteségben, ahogy kiír magából mindent, ami a lelkét nyomja, olykor talán nem elég meggondoltan, elsietetten, de mindig a kommunizmus ügyéért küzdeni akarón, s helyenkénti téves lépéseit is ha nem is igazolja, de feledteti némiképp a pálya egészének pátosza.

Sok elítélő cikket is írtak róla: Költészet és póz... Világos pozíciók nélkül..., Aprópénzre váltott tehetség..., Költői huszárkodás... És mennyi mindennel vádolták: feltűnősködéssel, szerénytelességgel, epigonsággal, dagályossággal, könnyelműséggel, hengegesséssel...

A felületes külföldi cikkekben sem volt hiány, s jöttek a könnyű kézzel odavetett, erőszakolt párhuzamok alapján kiagyalt jelzők, „az orosz beatnikek vezére”, „az orosz dühös ifjú”, „a szibériai John Osborne.”

Hogy ezeknek a vádaknak az igazságát vagy igazságtalanságát kellően értékelhessük, vizsgáljuk meg azt az emberi jellemet, amellyel a költő megismertet bennünket. Hiszen bármily kevésbé hízelgően nyilatkozik róla a kritika, senki nem tudott több leleplező igazságot mondani róla, mint maga a költő. Szinte versenyezve becsmérőivel, Jevtusenko mindig igyekezett minél több „anyagot” közreadni személyes dolgaiból. Minden titkolózás nélkül ír, zavarba ejtő őszinteséggel.

De miért lenne zavarba ejtő ez az őszinteség? Hiszen minden időben, minden népnél a költők éppen azzal nyerték meg kortársaik szívét, hogy minden elővigyázat, óvatosság nélkül kiadták magukat az emberek ítéletének. Minden tettükkel, gondolatukkal, ideáljaikkal és kétségeikkel. Tolla fogtak az erkölcs magaslatán és a gyengeség perceiben, a sikerek és bukások napjaiban. Benne éltek verseikben lényegük egészével, nem féltek attól, hogy bohém ifjakkal vagy csüggedt aggoknak, unalmas, tapasztalatban bölcs erkölcsösöszöknak, vagy éppen ellenkezőleg, élettapasztalatoktól megcsömörlött, kiábrándult pozöröknek fogják őket tartani. A nyíltságtól, az őszinteségtől nem féltek, mert ez a költő számára szük-

ségszerűség, jellemének természetes megnyilvánulása, a legigazabb út a körülötte levő valóság megértéséhez. Vallomásaik nyíltságának oka, hogy ők a lírában saját létük kínzó kérdéseire keresték a választ.

Kétségtelen, a líra mindig a legszuggesztívebb hangvétel, a leggyorsabb reagátor, s ezért az aktuális kérdéseknek is a legfrappánsabb szócsöve. S Jevtusenkö lírája még ígybben az volt. Éppen ebből fakadt sokrétű, változatos időszerűsége, amelyről az emberek érthetően különféleképpen vélekedtek. Valóban az ötvenes-hatvanas évek felfokozott életritmusa robbant a közönségben Jevtusenkö műveinek olvasásakor. Az aktualitás döbbenetes varázsa, a féltve őrzött kérdések merész felszínredobása, szenvedélyes láztól fűtött őszinte szókimondás — ezek voltak Jevtusenkö korai költészetének hatásrugói.

Az évek múltával — fiatalos lendületéből jóformán semmit sem veszítve — a költő álláspontja még jobban megszilárdult, s költészetében a vezető helyet egyre inkább a politikai téma foglalta el. A társadalmi rendszertől idegen és ellenséges vonások leleplezése, és ezzel párhuzamosan a forradalmi hagyományok iránti szeretet és rajongás az első időben még nem jelent meg Jevtusenkonál olyan konkrétan, mint később, amikor is költészetének jellemző vonásává vált. Első műveiben a forradalom hőseiről szólva, lényegében ritkán ment túl a legáltalánosabb romantikus elképzeléseken és a tradicionális jelzőkön, habár a Partizán sírok című verse már akkor is sokkal többet ígért. De ami azokat a költeményeket illeti, amelyek a kétkulacsosokról, a konjunkturalovagokról, a demagógokról, a talpnyalókról és dogmatikusokról szóltak — helyenkénti elvontságuk ellenére is — nagy sikert arattak.

Jevtusenkö politikai lírájának alaptémája — az ötvenes-hatvanas évek fordulóján — kétségtelenül a torzulásokkal pettyezett múlt és a letisztult, helyeshített jelen elfogadható és szükséges folytonosságának lehetőség-útjai. A jelen szemével így fogalmazta gondolatait a híres Babij Jar című művében.

Keserű szégyennel néznek majd vissza
utódaink
kiirtván minden hitványt,
a furcsa korra
melyben
még a pusztá
tisztességet is bátorságnak hívták.

(Garai Gábor fordítása)

Egy másik oldalról így fakad belőle a vallomás a Bogyószedés című költeményében:

Gondolkodjunk nagyságról és törpeségről,
hadd éljünk mély s nem bármily életet,
A nagyszerű sosem csalásra épül,
de emberei csalni képesek.
Ne úgy éljünk, ahogyan épp a szél fúj...

(Garai Gábor fordítása)

A megtisztult, friss hajtasokat sarjadzó élet láttán optimizmus tölti el a költőt az Ébredő város című versében. A lassan reggeli napfénybe merülő város, Moszkva, kezdi a nap pezsgő ritmusú munkáséletét. A munkába siető emberek arcán jóleső örömfény villózik, érzik és tudják: leűnt a kicsinyes képmutatás világa.

A megrekedt dogmatikusok csoportjáról ezt hallatja a versben a költő:

Ó, nem oktanul hökkennek meg azok,
kiknek képmutatás
s gyávaság volt a mérték.

Majd eképp csokrozza zárszavait Jevtusenkö:

Nem kételkedik magában a város,
jó úton van:
itt föl nem éled a
sötét árnyak kora.
Él Tizenhét, a nagy
él benne, halhatatlan.
S nem ismélődhetik
meg harminchét soha.

(Garai Gábor fordítása)

Egymás után látnak napvilágot nagyhatású politikai költeményei, mint „Akar-e Moszkva háborút?”, „Professzor úr...”, „Naggyá lenni”, „Orosz tehetségek”, s mások.

A költőt ért sok támadás nyomán — amelyről vázlatosan már szoltunk — Jevtusenkö maga is szükségét érezte annak, hogy egy ihletett alkotásban egyértelmű nyilatkozatot tegyen hovatartozásáról, s a költészet eszközeivel átforrósított vallomását támadói és ellenfelei számára is elégséges művészi bizonyítékká hitelesítse. Ez a hitvalló verse a Tartsatok kommunistának.

Ám tartsatok hetvenkendőnek:
— én zengem elragadtatott
dalokban — gyermekkorom óta
vallom: kommunista vagyok!

Ezekkel a sorokkal kezdődik a költemény, majd a költő futtában átmereng életén. Mindig hú maradt Októberhez, amelynek harcosa nem lehetett, de emléke melegíti, neveli, tanítja és óvja. Úgy érzi, hogy nem érkezett késve, még lesz ideje leróni az adósságát, s felmutatni igaz hűségért, az emberiség közös ügyéért, a szebb holnapért. Érzik és látják, hogy még hosszú, fáradságos út áll előtte, egy pillanatra sem szabad megpihenni, vannak még megalkuvók, gyávák, megrögzött bólogatók, fejlődésben megrekedt közepszerűek, akik késleltetik a haladást.

A költemény utolsó soraiban — mégegyszer kidomborítva az alap-
gondolatot — Jevtusenkö megfogalmazza élete legfőbb értelmét:

Ha csalódás ér a szerelemben
nem bánt — s bármi gond fenyeget, —
csak egy aggodalom él a szívemben:
hogy a forradalomhoz hűtlen ne legyek!
„Tartsatok kommunistának!” — szavaim
én az egész életemmel igazoltam,
nem mint a számítók raja, mind,
kiket érdek vezényel a sorban.

(Váci Mihály fordítása)

Politikai lírájához sorolhatunk több olyan verset is, amelyet kimondottan az ifjúsághoz írt.

E sorból a „Gyerünk fiúk!” című érdemel leginkább figyelmet. Jevtusenkö ebben a költeményben is tudott — a nagy ünneplés közepette is — bátran önkritikus lenni.

Úgy véltem:
 csalhatatlan vagyok, és
az emberek
 tőlem tanulnak élni.
De megjavultam . . .

(Bede Anna fordítása)

Ma már közhelynek számít, hogy Jevtusenkö a versek publicistája. „Nemcsak azért, mert sorai sűrűbben publicisztikusak, s nem is csupán azért, mert maga a publicisztika is „sűrűbb”, mint bármelyik elődjénél (akár Majakovszkijnál!) vagy bármelyik kortársánál. A funkció más, amelyet magára vállalt — sikert hódítva és vitákat kavarva fel: igénye nem kevesebb, mint egy nemzedék nevében szólni hozzá egy nagy politikai korszak legizgatóbb kérdéseire. Persze nem a politikus tekintélyével és cselekvési kötelezettségével, hanem a publicista szenvedélyével és megvilágító szándékával.” [3]

Ugyanakkor a költő publicisztikai versei nem veszítik el lírai hevületüket, s kényes-fontos kérdésekről szólva mindig érezzük bennük a poézia ízét, fényét.

II.

Jevtusenkö pályakezdő lírájáról adott vázlatos kép korántsem lenne elfogadható, ha nemoznánk röviden a költő szerelmi zsengéiről és a külföldi élményeiből fakadt korai költeményeiről.

A szerelem gyakori témája fiataalkori költészetének, először éppen a szerelemtől szóló verseivel vált népszerűvé az ifjúság között. Ha össze-

gyűjtenénk ezeket a költeményeket elég vaskos kötetet kapnánk, amelyek között az olvasó találhatna sok szép megindító verset az ébredő szerelem megérzéséről, finom hangú megvallásáról, avagy a szerelem mindent betöltő örömről, fájdalmas kiábrándulásokról, a szerelem gyötrelmes kínjairól vagy éppen éltető erejéről. Jevtusenkö néha futó kalandjait is rímekbe szedte, s ezek a vers-vallomások is rengeteg vitára adtak okot a maguk idejében. Ez volt az az eset, amikor Jevtusenkö verseit jogosan marasztalták el. De akkor sem mindig azért ítélték el, amiért megértemelte volna. A kritikák egy része azért támadta ezeket a költeményeket, hogy bennük a költő túlságosan őszintén ír ilyen „kockázatos és sikamlós” témákról. Pedig hát a művészetben nem lehet sem tilos téma, sem kényes kérdés, ha valóban művészet az, ami előttünk áll.

Jevtusenkö természetesen akart maradni, szembeállt az idealizált, irreális hős eszményével. És bár igaza volt, ez a természetesség mégis rossz irányba vezette. A költő végül is csak demonstrált, de nem tudatosított. A természetesség öncéllá vált számára, és nemcsak eszköz maradt, amellyel megmagyarázhatná az emberi viszonyok bonyolultságát. Miután elmondta azokat az ellentétes érzéseket, amelyek benne kavargtak, már úgy vélte, hogy ezzel feladatát megoldotta. Kifejezte őket, és ki is elégtelt ezzel, és nem érezte belső szükségét annak, hogy valamilyen emocionális következtetést vonjon le. Emiatt a reális erkölcsi konfliktus a költő tolla alatt helyenként sikamlós történetté alakul át.

Jevtusenkö sokkal határozottabban, mint más fiatal költők, elvetette a konfliktus nélküli lírát. Körülötte is, benne is minden vitázott és összeütközött, és egyáltalán nem törekedett arra, hogy elrejtse az olvasó elől a rajta eluralkodott disszonanciát, az egyértelműség hiányát. Az olvasóknak megtetszett verseinek ellentmondásossága, habár ez — különösen az első időkben — túlságosan leegyszerűsített, gyerekesen nyers volt. Ebben az időben még csak közeledett ahhoz, hogy megértse az élet drámaiságát.

Sok kitűnő verset is írt Jevtusenkö a szerelemről. Az a tény, hogy ebbe a témakörbe bekerültek olyan versek is, amelyek nem annyira a tiszta szerelemről, mint inkább a szerelmi kalandokról szóltak, semmi esetre sem fedheti el és nem feledtetheti Jevtusenkö intim lírájának valódi érzelmi gazdagságát, amelyet sok finom hangú költeménye példáz, mint a Találkozás előtt, A parkban, Keringő a fedélzeten, Búvölő, Benned nincs semmi tettetés, Nagy vagy a szerelemben, Csendes folyó, Szerelem, Jég-csapok finom zaja, s mások.

Különösen jól sikerült verse Az éveim őrzik című, amelyben mestersen keveredik a gyöngédség és a férfiasság, az ujjongás és a düh. Sőt a kedvessel folytatott beszélgetésbe belekondul a történelem is.

Az éveim őrzik az éveidet
Harminchárom éved sok nagysúlyú terhe,
mit hordozol, és mi örökre feledve, —
enyém, — őrzí szívem, e sziklaüreg.

Mert bennem ölik meg az édesapád,
s hurcolják anyádat a bírák elébe,
bennem borul el gyerekarcodnak fénye,
mert orvosság kéne, de nincs, aki ád.

Bennem veszed észre magadban a nőt,
s nyújtod hideg ajkad epedve, de mégsem
szeretve, vak és remegő hevülésben,
magadra hagyatva a tükröd előtt.

(Bede Anna fordítása)

Szerelmi lírájának vonala eléggé kanyargós, sok kitérővel, buktatóval. Idővel fokozatosan lehiggadt és megtisztult. Az első indulatos, feszes, néha nagyképuen elkapkodott, máskor megjátszott érzelmek után a gyengéd, szép szerelem hangjai következtek. Egykori költő-feleségéhez, Bella Ahmadulinához, sok remekbe sikerült szerelmi vallomás-verset küldött, mint a Megsértettek, Az élet mi mindent, s másokat.

Az utóbbi versből így fakad a vallomás:

Szeretlek . . .
Jaj, úgy örülök neked!
Új cipőt vettem tegnap
ezt ni . . . Szép-e?

(Rab Zsuzsa fordítása)

Nyilvánvaló Jevtusenkö korai szerelmi líráján is érződik helyenként a választott példaképek kezenyoma. De az is kétségtelen, hogy az évek múlásával — ahogy ez már jó költőknél szokás — a megtalált egyéni hang és stílus felülkerekedik. Jevtusenkö szerelmes verseiben is el tudott jutni a saját hangnem megteremtéséig.

Jevtusenkö lírája még gazdagabb és szemléletesebb lett, mióta külföldi országokban járt, s az ott látottakat megverselte. Önéletrajzi írásában többek között így ír külföldi útjairól:

„Sokfelé megfordultam. Elkezdődött külföldi utazásaim sora is. Az első két ország, ahová eljutottam Bulgária és Románia volt, de hamarosan alkalmam nyílt, hogy beszéljek ghanai, togói és libériai diákokkal a felszabadított Afrika jövőjéről, és közben kókusztejet igyam velük a kókuszdiókupákból. Párizsban fiatal munkásokra lettem figyelmes, akik „Paix en Algerie” feliratot festettek egy mellékutcában, velük tartottam, és egy kölcsönként széndarabbal magam is hozzátettem egy felkiáltójelet a jelszavukhoz. New York egyik nagy terén fiatal amerikai fiúkhoz és lányokhoz csatlakoztam, akik gúnydalokat énekeltek a rendőrfőnök ellen, mert az betiltotta gyűlésüket. Hogy a rendőrség ne kergesse szét őket, nemzeti zászlót vittek. Szívesen láttam az amerikai zászlót ilyen kezekben. Kuba híres szakállasaival együtt énekeltem kedves dalomat, az Internacionálét. Londonban együtt meneteltem az atombomba betiltását követelő tüntetőkkel” [4].

Különösen sok verset írt Párizsról, Kubáról és Amerikáról. A Párizsról szóló költeményeiben igyekeznek a „nagy élet” fővárosának hangulatát megragadni, s néhány jellemző, igéző vonását felsorolni. A franciaországi élményeiből táplálkozó művei közül a Karácsony a Montmartre-on, C'est la vie, Párizsi lányok, Folies-Bergère, Párizs kövei a legsikeresebbek.

Az utóbbi versében a párizsi séták kedves emlékeit összekapcsolja a történelem egykori nagy hullámokat kiváltó eseményével:

Utcakövek, titeket énekellek!
Ti voltatok a kommünárok fegyvere,
mikor süvöltve kélt az utca serege,
s egyenlőtlen
 de izzó harcba kezdett.
Elszántan és szilajon fenyegetve,
sötétlő fürgetegként szerteszét,
kiverték a
 paloták
 szemét,
zúdultatok
 a lámpásokra
 vetve!

(Gereblyés László fordítása)

A költő hamarosan felfedezte Kubát is lírája számára. És nemcsak azért, mert közléről is alaposan megismerte, hanem főként azért, mert a Kubával való találkozás egyúttal feltárta előtte a forradalom fiatalságát is. A Kubáról szóló költeményei közül kiemelkednek a Forradalom és pasánga, A forradalom Mozartjai, Ég a szenny. Az Internacionálé című versében eképp foglalja össze gondolatait Kubáról:

Kuba, távoli égbolt!
Te különös világ!
Fiad nem kér játékot,
lányod sem kér babát.

Teszed, amire vágyol,
Vágyadról énekelsz.
Ha ellenséged szájal,
te rá ügyet se vetsz!

Mert erejük kevés lesz!
Dal őrzi földedet:
„És nemzetközivé lesz”
ring a bölcsők felett!

(Simor András fordítása)

Nagyon sok figyelemre méltó költeményben örökítette meg amerikai tapasztalatait. Az Egyesült Államokban alkalma nyílt arra is, hogy magas rangú személyiségekkel kapcsolatba kerüljön. Többek között hivatalában fogadta a költőt U Thant, s Robert Kennedyvel ugyancsak hosszasan beszélgethetett.

Már a fiatal Jevtusenkó is észreveszi, hogy Amerikában a nagy fény legalább akkora árnyékot is vet. A pazar csillogás, a fényűző pompa gyakran súlyos, kényes tényeket takar. De felmerül a költőben a két nagy nép lehetséges, sőt szükséges barátságának a gondolata is.

Meglátásait és benyomásait a legvilágosabban — többek között — Az amerikai csalogány, Levél Amerikának, A színésznő monológja a Broadway-n és A beatnik lány című verseiben juttatta kifejezésre.

A beatnik lány című költeményében Amerika „divatos betegségét” az elmagányosodást ragadja ki.

Ez a kislány New York-i, mégsem
idevalósi igazán.
Menekül neonok tövében
önmaga elől ez a lány.

Megveti a világot, ezt a
bukott erénycsósz, a hamist;
nincs benne igazság egy morzsa.
Pótigazsága lett a twist.

(Garaí Gábor fordítása)

A futólag elemzett költeményeken kívül Jevtusenkó még számos más országban szerzett élményeit is versbe foglalta, amelyek a maguk módján a fiatal költő rendkívüli sokoldalúságát bizonyítják. Ezek az utazások és az azokból fakadó művek nagyban hozzájárultak a kitűnő ifjú poéta igéretes művészi pályájának további sikereihez.

III.

Jevgenyij Jevtusenkó az ötvenes-hatvanas évek merész hangú krónikása már elmúlt 40 éves, s bár még ma sem teljesen beérett költő, mégis az „öreg” lírikusok között tartják számon. Mellette szól, hogy ifjonti heve nem nagyon csillapodott, jóllehet megfogalmazásai érettebbek lettek, fiatalos tüze, szenvedélye, lírájának láza alig hagyott alább.

Jevtusenkó az új-modern szovjet líra jeles képviselője sok szépet, üdítőt alkotott. Minden műve nem lehetett tökéletes, remekbeszabott, s bizony tudomásul kell venni, hogy a páratlan művészi élményt nyújtó költemények között megbújnak — szép számmal — gyengébbecskék is.

A megújult szovjet líra elsőszámú kedvence elsősorban az időszerű politikai témák megverselésében hozott újat. Még problematikus, s joggal bírált megnyilatkozásai is csak a szenvedélyes politikus alkatot tükröznek

viszsa. Lírává hevített publicisztikája, magával ragadó stílusa egycsapásra közkedvelté tette. Formailag is tudott újító lenni. Sokan éppen a verseiben található tisztára formális, ritmikai és alliterációs effektusaiért, meg-hökkentő tórimel és lépcsőzetesre szabdalt sorai miatt értékelik. És bár nem szabad elfelejteni, hogy Jevtusenkonál a formát illetően nem kevés az igazi lelemény és a művészi eredmény, de nem ezért lett népszerű, és költészetének lényege nem ebben rejlik. Nem az intimitás túltengésében és nem a formai bravúrokban van sikerének titka, hanem abban, hogy közel került az olvasó, de különösen az ifjúság szívéhez, főként azért, mert megmutatta az érzések felszabadultságát, amely annyira jellemezte az akkori éveket. Lírájában más költőknél teljesebben fejezte ki az újra megtalált belső szabadságnak azt az érzését, amely összefüggött a „tévedhetetlen” személyiség kultuszának leleplezésével és az emberek öntudatának gyors növekedésével.

A teljes igazsághoz az is hozzátartozik, hogy Jevtusenko néhány hazai és külföldi megnyilatkozása — amelyre a közelmúltban is volt példa — nem tett jó szolgálatot az ígéretesen fejlődő szovjet irodalom ügyének, s az ifjú poéta lendületesen bontakozó lírájának sem.

Jevtusenko még ma is fiatal ember és sokat fejlődhet emberileg, művészileg egyaránt. Neve szervesen összeforrott egy eléggé viharos, eseménydús, de ugyanakkor feltétlenül tanulságos évtizeddel, amelynek halasztást nem tűrő kérdéseit, törekvéseit, hangulatait, érzelmeit igaz emberséggel, döbbenetes őszinteséggel fejezte ki. Nem volt és nem is lehetett Jevtusenkonak határozott esztétikai programja, s a minden-akarás ifjonti lendülete gyakran szertelenségekre ragadta. Mindez, végeredményben természetes. Nem szabad meggondolatlanul párhuzamokat erőltetni a patinás költőfejedelmek és a vajudó jelen merész kibontakozású ifjú titánjai között. Az irodalomtörténet lassú, de értékálló sodrában a ma poétái — köztük Jevtusenko is — minden bizonnyal elfoglalnak majd egy-egy rangos lírai-költő helyet.

A költő híre-neve hazánkba is viszonylag hamar eljutott. Radó György írása alapján érzékletes képet kaphatunk Jevtusenko egy jó évtizeddel ezelőtti magyarországi sikerútjáról.

„Amikor októberben hazaérkeztem a Szovjetunióból, Budapesten valóságos „Jevtusenko-lázat” találtam. Időközben a Nagyvilág és az Új Írás hozta verseinek újabb fordításait, egy nyugatnémet lapnak adott riportját, versei szerepelnek a budapesti rádióban és televízióban, az Élet és Irodalom pedig egy Jevtusenko-riporton kívül ugyancsak verseinek fordítását közölte, köztük azét is, amely nemrég jelent meg a Pravdában Sztálin örökösei címmel, hogy újabb, éles vonással gazdagítsa Jevtusenko politikai-költői arculatát... Beszélgetésünkör küszöbön álló kubai utazását említette —, és lám, hazaérkezésem harmadnapján már azt a versét fordítottam a Népszabadság részére, amelyet Kubából telefonon diktált a Pravdának, Levél Amerikához címmel” [5].

Az elmúlt évtized Jevtusenko-versei — amelyek természetesen már nem tartoznak a pályakezdő darabjai közé — ismét újabb híveket szereztek a modern szovjet lírának.

Költészetének híre már messze túljutott hazájának határain, amit fényesen bizonyít az is, hogy jelentősebb költeményeit a világ minden nagyobb nyelvére lefordították.

Akik szeretik Jevtusenkót és bíznak benne, türelmetlenül várják újabb verseit.

J E G Y Z E T E K

- [1] Az új szovjet irodalom. Bp., 1967. Gondolat, Kardos László bevezetője (25. o.).
- [2] Ён. Szovjet írók önéletrajzai. Bp., 1968. Gondolat, Jevtusenkó: Sietős önéletrajz (318. o.).
- [3] Elbert János: Jevtusenkó. Az új szovjet irodalom. Bp., 1967. Gondolat (358. o.).
- [4] Ён. Szovjet írók önéletrajzai. Bp., 1968. Gondolat. Jevtusenkó: Sietős önéletrajz. (324. o.).
- [5] Radó György: A költő közéről. Valóság. 1962/6. (71. o.).

I R O D A L O M

- 1. E. Fehér Pál: A szovjet „új hullámról”. Nagyvilág, 1961/7.
- 2. Radó György: A költő közéről. Valóság, 1962/6.
- 3. Elbert János: Úti vázlat a szovjet irodalomról. Nagyvilág, 1962/2.
- 4. Elbert János: A szovjet irodalom vitáiból. Nagyvilág, 1962/7.
- 5. Jevtusenkó: Nagy költészet örökösei vagyunk. Új Írás, 1963/2—3.
- 6. Gorkijtól — napjainkig. Bp., 1967. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. Írta és szerkesztette: Ecsedy Andorné Gáliczky Éva.
- 7. А. Досталь: Счастливого пути. Октябрь 1952 кн.: 12.
- 8. В. Тельпугов: Разведка продолжается. Новый мир 1955 № 5.
- 9. В. Панков: Путь к зрелости. Знамя 1957 кн.: 7.
- 10. В. Назаренко: О крупном и мелком. Нева 1957 № 4.
- 11. В. Огнев: И лук и лира. Дружба народов 1959 № 11.
- 12. С. Наровчатов: Против „радиоловых” стихов. Литература и Жизнь 1959 9. дек.
- 13. А. Абрамов: Поэт и поза. Подъем 1960 № 1.
- 14. В. Инбер: Любовь к мысли. Литературная газета 1961 28. сент.
- 15. Я Смеляков: Молодая поэзия нового времени. Москва 1962 № 12.
- 16. П. Антокольский: Отцы и дети. Литературная газета 1962 11. дек.
- 17. Рунин: Уроки одной поэтической биографии. Вопросы литературы 1963 № 2.
- 18. Б. Соловьев: Поэзия и ее критики. Октябрь 1963 № 7.
- 19. А. Урбан: Поэзия 1962 года. Вопросы литературы 1963 № 1.
- 20. И. Кузьмин: Из дальних странствий возвратясь. Октябрь 1963 № 12.

О РАННЕМ ПОЭТИЧЕСКОМ ТВОРЧЕСТВЕ ЕВГЕНИЯ ЕВТУШЕНКО

(Резюме)

Д-р Хекли Йожеф

Евгений Евтушенко является талантливым и незаурядным поэтом т. н. четвертого поколения. Его вступление в литературу — в самом начале 50-ых годов — вызвало большие литературные споры. Юношеская поэзия Евтушенко остаётся свежей и современной и в наши дни.

В настоящей статье анализируются как его стихотворения на политические и любовные темы, так и стихотворения, написанные под впечатлением поездок в разные страны мира.

Е. Евтушенко — поэт со своей художественной позицией. Его смелая откровенность, громогласность, иногда несдержанность языка, своеобразная стихотворная техника — все это послужило источником острых дискуссий вокруг молодого поэта.

Прежде всего стали известными и популярными его любовные стихи. С течением времени он выдвинул на первый план политические и гражданские темы. Поэта интересует многое: и вопрос о культе личности и его последствиях; и проблемы прошлого и настоящего в их взаимосвязи и взаимозависимости. Евтушенко — в свойственной ему манере — выражает надежды, желания и требования своих ровесников, говорит о том, что волнует молодёжь конца 50-х начала 60-х годов.

Его юношеский пыл и необыкновенные поэтические способности иногда уводили поэта с правильного художественного пути. Но молодой талант с чрезвычайно тонким чутьём всегда находил верный путь, который помогал ему выбрать соответствующую форму для выражения своих творческих идей.

Он любит эпизоды, события, происходящие на свете, старается отражать мир в его реальном виде. В его стихах часто встречаются поразительные по красоте и силе поэтические картины.

Стихи поэта откровенно публицистичны. Как уже не раз отмечалось в работах о Евтушенко он нетерпелив, он должен высказаться по вопросам, занимающим людей сейчас, сию минуту, причём высказаться категорически, с полной определенностью. Не уходить от вопросов, не избегать ответов, даже самых болезненных, все решать в стихе, как в последней инстанции. Тут неизбежны большие и малые промахи и накладки, на которые ему неоднократно указывали товарищи и критики.

Его особенность и в том, что он сохранил молодость с годами. Ему свойственно юношеское ощущение мира.

У него особая стихотворная форма, интересные корневые рифмы, лестницы, необычное звучание стихов.

Поэтическая слава Евтушенко дошла до Венгрии. С 60-х годов многие его произведения были переведены и на венгерский язык.

ON THE EARLY POEMS OF YEVGENY YEVTUSHENKO

by Dr. Joseph Hekli

Yevgeny Yevtushenko is an exceptional and talented poet of the so-called fourth generation. His appearance in literature — at the very beginning of the fifties — gave rise to much literary controversy. His early poetry has remained fresh and modern up to the present day.

The present article deals with his love-poems, with his political poems and the ones written under the influence of his journeys made in different countries of the world.

Yevgeny Yevtushenko is a poet of individual artistic character. His outspokenness, magniloquence, intemperance, his peculiar poetic technique called forth much controversy about the young poet.

He is known particularly for his love-poems. In the course of time however, he turned his attention to political and social problems. The poet is interested in a great number of subjects: the cult of personality and its consequences; the past and the present and their connections, mutual relationships. In a peculiar way of his own Yevtushenko expresses the hopes and wishes, the demands of his contem-

poraries, speaks about what excited youth at the end of the fifties and at the beginning of the sixties.

His youthful ardour and exceptional poetic talent sometimes leads him out of the right artistic way, but this brilliant poet has always had a good nose for finding the forms proper for the expression of his creative ideas.

He is fond of episodes, current happenings and endeavours to portray the world with reality. His poetry has astonishing power, it is full of imagination and beauty.

He may be considered to be a frank publicist. As it has often been pointed out in works on Yevtushenko, he is impatient, he is dealing with things that are of importance to people at present and expresses his opinions about them categorically. He does not dodge ticklish questions. He is brave enough to answer them in his poetry and of course he cannot avoid blunders sometimes as is often pointed out by his friends and critics.

The poet has preserved his youth. He has a peculiar youthful sensation of the world.

He has characteristic poetic forms, ineteresting stem-rhymes, „stairs“, his poetry has a charm and music of its own.

Yevtushenko's reputation has reached Hungary, too. Since the sixties many of his works have been translated also into Hungarian.